

2. Гальперин П.Я. Развитие исследований по формированию умственных действий // Психологическая наука в СРСР. – Т.1. – М.: Изд-во АПН РСФСР. 1959. – С. 441-469.
3. Габай Т.В. Учебная деятельность и ее средства. – М.: Изд-во университета, 1988. – 255 с.
4. История социальной педагогики (Становление и развитие зарубежной социальной педагогики): Учебник / Под ред. В.И.Беляева. – М.: Гардарики, 2003. – 255 с.
5. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний (психологические основы). – М.: Изд-во МГУ, 1984. – 344 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2000. – 543 с.

Аннотация

И.М.Ковчина

Подготовка студентов к будущей социально-правовой деятельности (на примере курса „Основы социально-правовой защиты личности”)

В данной статье раскрыта суть социально-правовой деятельности будущего социального педагога и подготовка студентов к её проведению. Выявлено два основных подхода к структурированию социально-педагогической деятельности, роль поэтапного формирования знаний у студентов для успешной социально-правовой деятельности в будущем.

Ключевые слова: *социальный педагог, социально-правовая деятельность, планирование педагогической деятельности, поэтапное формирование знаний.*

Summary

I.M.Kovchyna

The students' training to the future social-legal activity (on the example of the course „Bases of the social-legal defense of a personality”)

The essence of the social-legal activity of the future social teacher and preparation of students to its conducting is revealed in the article. Two main approaches to the structuring of the social-pedagogical activity, the role of stage formation are determined.

Key words: *social teacher, social-pedagogical activity, planning of the pedagogical activity, stage formation of knowledge.*

Дата надходження статті до редакції

„15” грудня 2006р.

УДК 37.033 (045)

С.М.КОЛЕСНИКОВА,

*старший викладач кафедри
фізичної культури та валеології ХГПА
(м.Хмельницький)*

ПРОБЛЕМА ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

У даній статті окреслено проблеми сучасної природничої освіти у вищій школі, що готує майбутніх вчителів початкових класів; обґрунтовано системний підхід до вивчення комплексу природничих наук у світлі сучасних досягнень у царині наук про природу.

Ключові слова: *цілісність, системність, актуальність, ефективність, професійна компетентність, цивілізаційна компетентність.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Ще вчора ми вважали, що головним компонентом могутності держави є наявність природних ресурсів (нафта, газ, кам'яне вугілля, золото, алмази тощо). Нині багато дослідників як у політичній, так і в освітній галузях, вказують, що новим інструментом зростання продуктивності сил окремої популяції людей (тобто певної держави) і, як наслідок, її стійкості, є знання.

Загальноновизнано, що роль освіти у процесі розвитку інформаційного суспільства неухильно зростає. Тепер однією з головних складових могутності держави вважається інтелектуальна власність національного соціуму.

Радикальні зміни у поглядах на природу всередині ХХ століття в умовах науково-технічного прогресу і, безперечно, продовження цього процесу в ХХІ столітті в умовах бурхливого переходу інтелектуальних цінностей від біологічного до технічного (віртуального комп'ютерного середовища) способу зберігання і поширення інформації, створили нові напрями дослідження об'єктивних закономірностей, обумовили необхідність по-новому розглянути проблеми взаємодії суспільства і природи, і, як наслідок, створили нові методики пізнання реального світу. Найістотнішим досягненням у цьому напрямі, на нашу думку, є використання у все більшій кількості прикладних досліджень системного підходу до відображень дійсності.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Даній проблемі в різні часи приділяли увагу багато науковців, зокрема: Г.М.Аквілева, М.В.Багров, Н.М.Бібік, О.А.Біда, Н.М.Буринська, А.С.Волокова, К.Д.Гончарова, Н.С.Коваль, Г.В.Ковальчук, Л.І.Крулик, В.П.Корнеєв, Л.К.Нарочна, В.В.Обозний, Е.О.Постникова, Г.Є.Рудзитис, А.Й.Сиротенко, О.Я.Скуралович, Г.Ф.Суворова, Ф.Г.Фельдман, Л.А.Цветков, О.Г.Ярошенко.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – розглянути коло проблем, пов'язаних із змінами у підходах до вузівської природничої підготовки на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу... Нині у науці досить розповсюдженою є гіпотеза про те, що у природі та суспільстві все існує у формі систем, тобто обмежених, внутрішньосуперечливих єдностей тіл або їх компонентів. Завдяки своїй системності світ не тільки доступний пізнанню, але й досить нестабільний і багатошаровий.

На кожному етапі розвитку людства відкривається новий шар дійсності, який показує рівні якісно різних і взаємопов'язаних систем, полісистемність реального світу.

На відміну від давно застосовуваного в науці поняття „системи” як множини пов'язаних між собою компонентів тієї чи іншої природи (речей, явищ, процесів, властивостей, зв'язків і відношень, стадій і етапів розвитку об'єкта тощо), сучасний системний підхід вказує на те, що існує взаємозв'язок між системами у тій мірі, в якій можна вважати кожен систему частиною цілого, тобто групи систем, що є ієрархічно пов'язаними у множині, характеризуються специфічною єдністю.

Оскільки у Всесвіті все міцно пов'язане між собою, то закони його існування й розвитку також існують не ізольовано один від одного, а утворюють певну цілісність. Вона є найважливішою якістю органічної системи, що характерна людині як живій істоті, як такій, що втілює в собі природну геологічну та соціальну сфери Всесвіту. Цілісність завжди вважалась провідним законом розвитку Всесвіту [9, 40]. Павло Флоренський в одному з листів до Вернадського писав, що людина і світ можуть вважатися як такими, що відображають один одного... Людина є сумою Світу, скороченим його конспектом, світ є розкриттям людини, її проекцією.

Людство – популяційна система, обмежена і детермінована доступними природними ресурсами і умовами життя, соціально-економічними та генетичними механізмами. Будь-яка зміна в цих механізмах призводить до необхідності додаткової адаптації, а отже, – до великих економічних витрат, інакше виникатимуть збитки, що можуть вийти за межі допустимих.

Для того, щоб цього не сталося, тому що це загрожує існуванню не тільки системі людської популяції, але й інших космічних систем, підсистемою яких є людство, – на сучасному етапі становлення і розвитку науки зростає роль природничої освіти, і як її складової, природничої підготовки студентів вищих навчальних закладів різних профілів. Але, на наш погляд, особливо важливою в наш час стає підготовка вчителя – носія базових для дитини знань, тобто – вчителя початкової ланки освіти.

Якщо розглядати природничу підготовку вчителя початкових класів як систему, то треба внести корективи у перелік існуючих предметів природничого циклу і ввести в нього інформацію про комплекс нанонаук, які формуються в освітньому просторі України. Мета нанонаук – свідоме використання у виробничій, соціальній, інтелектуальній тощо сферах законів і явищ квантового світу (звідси і назва: нанометр – одна мільярдна метра). На базі нанонаук вже почали створювати матеріали, вироби, розробляти технології створення таких матеріалів, властивості яких є незвичайні настільки, що їх неможливо зрозуміти на базі класичних хімії, фізики, біології та всіх інших природничих наук, тобто – це ціла нанореволюція, яка потребує підготовки студентів до сприймання нових підходів у сфері природничих наук. Є спроби впровадження нового предмета „Природознавство XXI століття” в освітній простір України. Цей предмет акумулює останні відкриття і досягнення групи наук про природу і людину: нанонаук, найновіших розділів астрофізики та інших фізичних наук, нелінійної хімії, геофізики та геохімії, етології, нейро- та молекулярної біології, генетики, теорії інформації, еволюції тощо [4, 19]. Варто відзначити, що нові підходи до викладання природничих наук вже застосовуються на фізичному та радіофізичному факультетах Національного університету імені Т.Г.Шевченка.

Є необхідність хоча б в оглядовому варіанті внести дану інформацію у відповідні дисципліни, що складають основу природничої підготовки майбутнього вчителя, адже неможливо навчити велику масу дітей, якщо певна інформація не доступна вчителю.

На часі розробка системного підходу до вдосконалення вузівських програм на базі нових досягнень у царині природничих наук.

Ще одна лінія розвитку системи природничих наук пов'язана з появою нових наук XX століття – біоетики та валеології. Історична необхідність покликala їх до життя, а призначення

даних наук – надання людству можливості уникнення долі сумновідомих динозаврів. Якщо біоетика направлена на дослідження середовища існування людини, то валеологія спрямовує свої зусилля всередину людини, на вивчення феномена людини та розвитку механізмів здоров'я кожного індивідуума. Як біоетика, так і валеологія розглядають людину як системну цілісність, а не як конгломерат органів та їх систем. Цікавий приклад: із усіх наук про людину лише валеологія розглядає її як єдину систему трьох ієрархічних рівнів: фізичного, психічного і духовного. Саме об'єднання цих рівнів призводить до живої, динамічної, самовідтворюваної єдності тіла, душі та розуму. Очевидно, що для підтримання здоров'я треба приділяти увагу основі, яка забезпечує існування цієї єдності. Ця основа – духовно-практична, ціннісна свідомість людини.

В минулому, коли панувала етика егоцентризму, здоров'я було самоцінністю. Тут людство стикалося з хибним одностороннім підходом абсолютизації культу тіла на протигагу духовній самоорганізації особистості. Установка, що виходить із переваги вітаїстичного над творчим, духовним началом у людини, заводить індивіда у глухий кут. Сучасна валеофілософія, що розглядає здоров'я як одну з ключових життєвих цінностей, долає вузькі рамки егоцентризму, адже пропонує принципово інший підхід: здоров'я як самоцінність і духовність не протистоять одне одному, а формують органічну єдність.

Є потреба вдосконалення програм з валеологічної підготовки (предмети „Валеологія” та „Основи здоров'я” у початковій школі) у вузах в контексті сучасного підходу до валеологічної освіти з позицій валеофілософії.

Біоетика – це етика життя. Для неї властиве, насамперед, усвідомлення самоцінності життя, моральне його освячення як фундаментальної цінності. Її зусилля переважно спрямовано від людини на довколишній світ з метою збереження життя. Саме через це до інтересів біоетики належать такі моральні проблеми як евтаназія, трансплантація органів, штучне запліднення, біомедичні дослідження.

Але біоетика не вичерпує всіх проблем, пов'язаних з існуванням живого на нашій планеті, тому в літературі все частіше з'являється термін „екологічна етика”, що є значно ширшим і охоплює сферу як живої, так і неживої природи планети. Термін „екологічна етика” з'явився порівняно недавно, завдячуючи, зокрема, працям відомого американського еколога О.Леопольда: „етика Землі просто розширює межі співтовариства, залучає до нього ґрунти, води, рослини і тварин, що усі разом і об'єднуються словом „Земля”[1, 14].

Але, на жаль, багато хто з природодослідників просто механічно переносить етичний лексикон в екологію, вважаючи, що створено нову філософську концепцію егоцентризму. Такою, зокрема, є думка директора Київського еколого-культурного центру В.Борейка, який, в свою чергу, наполягає на поєднанні біо- та екоетики у філософську концепцію екобіоцентризму, яку він відстоює. В межах статті неможливо розглянути це питання докладніше, але треба зважати на те, що це питання не є тільки теоретичними твердженнями „академічних мужів”. Воно має велике значення в проблемі виховання, зокрема екологічного, на всіх рівнях, адже давно відомо, що людина пізнає світ природи зі стосунків емоційно-почуттєвих на початку, і тільки згодом піднімається до рівня свідомих понятійних форм.

На жаль, дані ідеї знаходять мало місця в навчальних планах і програмах сучасних вузів I-III рівнів акредитації, що позначається на рівні природничої підготовки майбутніх вчителів. Адже цілісний підхід до розуміння всіх процесів, що відбуваються у Всесвіті і людині як його проєкції, не є здобутком тих, хто має вчити і виховувати підрастаюче покоління. Натомість спостерігається перевантаження вузівських програм другорядною інформацією, яка давно морально застаріла; мало застосовується міжпредметних зв'язків та елементів інтеграції в процесі підготовки вчителів початкової школи. З іншого боку, не на користь якості знань студентів спостерігається насичення деяких предметів спеціальною термінологією і надто глибокими науковими викладками. Також слід зауважити, що, на думку деяких вчених, існує проблема із визначенням деяких природничих наук як таких. Це стосується, зокрема, предмета „Загальна біологія”, який не має свого визначення як науки в жодній спеціальній енциклопедії. Дослідження Ніни Дегтярьової загальнобіологічної підготовки студентів у педагогічному вузі показало нагальну потребу аналізу та уточнення поняттєво-категоріального апарату, що має полегшити засвоєння даного предмета на більш високому рівні.

В останні роки в науковій літературі все більше з'являється публікацій про підвищення якості професійної освіти.

З огляду на це, поширюється переконання, що вузівська спеціалізація недосконала, що потрібна фундаменталізація освіти. Виходити потрібно з того, щоб готувати молодь до „універсальної” діяльності, яка заповнила мінливий практичний світ. Прихильники такої точки зору підкреслюють, що в Європі, у США, Канаді, вже складається така система, при якій

середня школа все більше орієнтована на фундаменталізацію; традиційна природничо-наукова освіта набуває глобалістичнішого відтінку, причому, водночас зростає роль гуманітарних дисциплін.

У ХХІ столітті нікого не здивуєш вищою освітою; у багатьох країнах вона є доступною практично кожному, здатному вчитися. У США більше половини випускників шкіл йдуть у вищі навчальні заклади. У Франції взагалі немає вступних іспитів у вищі навчальні заклади, а кількість студентів за останні 30 років збільшилася більш ніж у шість разів. Стаття витрат на освіту сьогодні найбільша в бюджетах розвинених країн. Освіта розуміється як стратегічно важлива сфера людського життя.

Якщо подивитися на вищу освіту в Україні, то стає зрозумілим, що обсяг фінансування є не достатнім. Але проблема, скоріше всього, полягає не в цьому. Мало уваги приділяється впровадженню нових наукових досліджень в галузі всіх наук, зокрема і природничих, в практику роботи вузів.

Факторами забезпечення якості фундаментальної підготовки майбутніх вчителів початкових класів будемо називати основні внутрішні та зовнішні причини, які зумовлюють певний рівень навчальних досягнень з основ спеціальних дисциплін. Якість знань піддається корекції або компенсації в межах навчального процесу і залежить, як від змісту навчального матеріалу, так і від способів його засвоєння.

Висновки... Сучасна природнича освіта, як і освіта взагалі, потребує серйозної корекції в змісті. Необхідно вводити в навчальний матеріал інформацію про нові досягнення в галузі групи природничих наук з урахуванням тих змін, які відбулися в процесі формування інформаційного суспільства. З цією метою необхідно корегувати навчальні плани і програми вузів, які готують вчителя, зокрема, – вчителя початкових класів. Потрібно зважати на те, що кількість предметів не повинна бути надто великою. Від цього втрачається системний підхід і навчальний матеріал не сприймається цілісно, а це негативно впливає на загальну природничу підготовку студентів. Є потреба в нових умовах переглянути спадщину видатних фундаторів української науки, зокрема, спадщину В.І.Вернадського, який багато уваги приділяв розвитку концепції ноосфери (сфери розуму, який буде осмислювати і перетворювати Всесвіт відповідно до його законів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борейко В. Екобіоцентризм як основа екологічної етики // Науковий світ – 2005. – №10. – С.14-15.
2. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века: (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций). – М.: Интер-Диалект, – 1997. – 697 с.
3. Зязюн І.А. Концептуальні засади теоретичної освіти в Україні // Педагогіка і психологія професійної освіти – 2000. – №1. – С.12-13.
4. Корсак К., Косенко О. Нова небезпека – „гуманітаризована” фізика для учнів і студентів // Науковий світ. – 2005. – №10. – С. 18-19.
5. Лазарев Ф. Філософія здоров'я в сучасному світі // Науковий світ – 2005. – №7. – С.19.
6. Мешков Н.И. Психолого-педагогические факторы академической успеваемости. – Саранск: изд-во Мордов. ун-та, 1991. – 84 с.
7. Ничкало Н.Г. Теоретико-методологічні проблеми реформування професійно-технічної освіти // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С.105-114.
8. Павленко В.В. Формування професійних переконань у студентів педагогічних вузів. – К.: 1996. – 143 с.
9. Яркіна Т.Ф. Проблема духовного мира человека на пороге ноосферной эпохи // Педагогіка. – 1996. – №2. – С.40-42.

Анотація

Проблема естествознавательной подготовки будущих учителей в современных условиях

В данной статье очертаны проблемы современного естествознавательного образования в высшей школе, которая готовит будущих учителей начальных классов; обоснован системный подход к изучению комплекса естествознавательных наук в свете современных достижений в области наук о природе.

Ключевые слова: целостность, системность, актуальность, эффективность, профессиональная компетентность, цивилизационная компетентность.

Summary

S.M.Kolesnikova

The problem of natural preparation of the future teachers under the modern conditions

The problems of modern natural education at higher school which prepares future primary teachers are described in the article; the system approach to the study of complex of natural sciences in the light of modern achievements in the sphere of natural sciences is grounded.

Key words: integriry, system, topicality, effectiveness, professional competence, competence of civilization.